

Kwetsbaarheid en belofte

wegwijzer naar vorming

INSPIRATIE IN DE PRAKTIJK

In elke school is veel kwetsbaarheid aanwezig, het hoort bij ons mens zijn. Hoe gaan we daarmee om? Hoe kijken we ernaar? Beschouwen we het als een zwakte die gepaard gaat met schaamte en schuld of tekortschieten? Of zien we het vanuit de gelijkenis van het mosterdzaadje als een groeikans en onvermoede kracht- en inspiratiebron? Het kleine en nietige, het beperkte en onvolmaakte kan onze leef- en denkwereld openen en evidenties doorbreken. In een katholieke dialoogschool geloven we dat juist in de kwetsbare mens onverwachte kansen aanwezig zijn en God ons aanspreekt. Of zoals Leonard Cohen het zong: 'There's a crack in everything, that's how the light gets in'. Kwetsbaarheid is onlosmakelijk verbonden met hoop en belofte.

Je krijgt acht wegwijzers naar vorming in een katholieke dialoogschool aangereikt.

Hoe inspireren ze je in de praktijk tot denken, doen en zijn in dialoog?

Deze **inspiratiefiche** geeft enkele aanknopingspunten en voorbeelden als opstap.

Je bedenkt er zelf zeker nog vele andere ...

Je kunt het thema benaderen vanuit de drie invalshoeken van de identiteitsdriehoek:

je persoonlijke identiteit, je professionele identiteit en de identiteit van je school.

Het is ook verweven met het leerplan Zill voor het basisonderwijs en het gemeenschappelijk funderend leerplan voor het secundair onderwijs.

Samen vertolken de wegwijzers hoe een katholieke dialoogschool naar vorming kijkt.

DENKEN

Bezielde mensen, zo noemt Dr. Brené Brown mensen die zich kwetsbaar durven op te stellen in haar boek *De kracht van kwetsbaarheid*. Het zijn voor haar de mensen die weten dat ze de moeite waard zijn ook al zijn ze niet perfect. Ze weten dat leven geen constante stroom van gelukkig zijn is want ieder leven kent zijn ups en downs. Ze zijn zich bewust van hun schaduwkant, hun angst, verdriet, schaamte, schuldgevoel, boosheid ... maar ze laten dat toe in hun leven, lopen er niet van weg. Daardoor kunnen ze ook de kwetsbaarheid in een ander zien en aanvaarden, begrijpen en empathie voelen. Kwetsbare mensen zijn voor haar vooral authentieke mensen.

Ook Dirk De Wachter sluit in zijn boek *Liefde, een onmogelijk verlangen?* daarbij aan: "Achter het zichtbare van mensen rondom ons zit veel verborgen wat we niet weten. Ieder mens is kwetsbaar. Tegenover die kwetsbaarheid moet je mededogen stellen. Voor mij is kwetsbaarheid een talent. Een groot deel van de menselijke creativiteit komt voort uit kwetsbaarheid. Maar onze samenleving heeft maar weinig plaats voor het kwetsbare. We willen alles perfectioneren, alles lijkt maakbaar, als je maar hard genoeg je best doet. Zelfs in de liefde willen we de ander kneden, zoeken we naar de perfecte relatie op maat. We zijn ziek in maakbaarheid. Liefde zit echter in de 'gewonigheid', in het aanvaarden van elkaars fouten en eigenzinnigheid."

Kwetsbaarheid en belofte en Zill

De wegwijzers naar vorming geven richting aan het team om doorheen het hele schoolgebeuren tot op de klasvloer te groeien als katholieke dialogeschool. Het leerplan biedt tal van vindplaatsen om daaraan te werken met de leerlingen. Een [overzicht op de website](#) verzamelt er enige.

Kwetsbaarheid en belofte en het gemeenschappelijk funderend leerplan so

Het leerplan is voor de leraar het anker om bij de leerlingen de steeds complexere wereld te ontsluiten in hun groei naar volwassenheid. De wegwijzers geven daaraan richting en verbinden de vormingsopdracht van de school met haar Bijbels-christelijke inspiratie. De [algemene inleiding leerplannen so](#) past dat toe op elke wegwijzer.

Kwetsbaarheid en belofte en het Vademecum zorgbreed en kansrijk onderwijs

Het vademecum toont zich als een stevig huis, gebouwd op goede grond en met stevige fundamenten. Kwetsbaarheid en belofte zitten in de grond waarop we bouwen. Bron: [Vademecum, Bouwen aan een school voor iedereen](#).

DOEN EN ZIJN

Een pastoraal van *presentie*

De wegwijzer van *kwetsbaarheid* verwijst naar een pastoraal van *presentie*.

Door vooral te luisteren en niet direct in te grijpen geef je kwetsbare leerlingen en collega's veel meer, je geeft hen hun *zelfwaardegevoel* terug.

Je gaat met mensen op weg en vertrouwt erop dat gaandeweg veel zal uitklaren.

Hulpverlening is in onze huidige therapeutische modellen vaak verengd tot *interventie*.

Presentie gaat veeleer om aandacht en aanwezigheid.

Er zijn op school en **er mogen zijn** zoals je bent, in de gekwetstheid van het moment, in de twijfel en de onmacht zoals je je voelt. Wanneer we een schoolklimaat kunnen creëren waar dit voor elkeen mogelijk wordt, wie hij of zij ook is, dan spreken we over een [verbindend schoolklimaat](#) en een inclusieve school.

Groeien naar een cultuur van kwetsbaarheid op school: een leidraad

Sta als school open voor kwetsbare leerlingengroepen en hun ouders.

We denken dat we weten wat ze nodig hebben. Maar is dat ook zo? Informeer je als school en leerkrachtenteam. Hoe beleven gezinnen hun moeilijke of precaire situatie? Wat zijn risicofactoren en pijnpunten? Blijf als school niet op een eiland zitten, vaak zijn er deskundige centra en hulpverleners in de buurt om samen te zoeken naar oplossingen.

Breng de school dichterbij kwetsbare gezinnen.

De kloof tussen een moeilijke thuisituatie en de schoolcultuur is vaak mee de oorzaak van onderwijsachterstand. Werken aan een vertrouwensrelatie heeft een positief effect:

- op de ouders, hun verwachtingen tegenover de school, tegenover hun kind, op de doelen die ze stellen i.v.m. de opvoeding van de kinderen;
- op de leerlingen, de manier waarop ze functioneren in de klas, hun betrokkenheid, hun welbevinden en van daaruit hun ontwikkeling en loopbaanperspectieven;
- op de leerkrachten en de directie, hun verwachtingen tegenover deze leerlingen en hun ouders.

Werk aan een gedragscode voor de communicatie met kwetsbare leerlingengroepen.

Een vlot contact met ouders kan waardevolle informatie opleveren voor de leerkracht.

Zet zelf de eerste stap.

- Praat met respect, zorg dat ze voelen dat ze welkom zijn.
- Zet in op informele gesprekken.
- Zorg voor duidelijke boodschappen. Licht schriftelijke boodschappen desnoods mondeling toe.
- Win vertrouwen, spreek de ouders niet alleen aan als er problemen zijn, maar ook als het goed gaat.

- Schakel de ouderwerking in: zorg voor een lage drempel (nodig ouders persoonlijk uit, zorg dat ze hun eigen taal kunnen gebruiken, behandel en benader ze zoals je zelf wil aangesproken worden).

Werk samen als team.

Houd in het oog dat de zorg voor kwetsbare leerlingen niet op de schouders van één individuele leerkracht terecht komt. Geïsoleerde inspanningen houden mensen niet vol en zorgen niet voor een beleid met continuïteit. De pastorale groep is in die zin vooral gist in het deeg en seingever.

- Neemt de school de zorg voor kwetsbare leerlingen expliciet op in het pedagogisch project? Wie zijn ze? Wat zijn hun behoeften? Hoe kunnen we daarop inspelen? Wie dat in team aanpakt, komt tot een gestructureerde werking. Daar vaart de hele school wel bij, ook op andere domeinen.
- De school staat niet alleen. Als schoolteam heb je ook beperkingen. Vaak is de problematiek zo complex dat je steun nodig hebt: schoolbegeleiding, OCMW, CLB, buurtwerk, basiseducatie, Comité voor Bijzondere Jeugdzorg, Schoolopbouwwerk ... Omring je met hun competentie.

Het Emmaüsverhaal als leidraad (Lucas 24, 13-35)

De 'derde vreemde' zijn die meegaat en luistert, echt luistert.

In plaats van zelf een oplossing aan te reiken, **een vraag terugstellen**: 'Wat is er gebeurd en hoe voel je je daardoor?', 'heb je daar al met iemand anders over gesproken?' of 'zie je mensen rondom jou die je vertrouwt en bij wie je terecht kunt?' Daarbij kan je dan eventueel helpen zoeken en suggesties doen. Maar je laat de verantwoordelijkheid bij de andere en schiet niet te vlug in actie.

Aandachtig aanwezig zijn is vooral een relatie van *vertrouwen laten groeien*.

Echt luisteren is ook altijd een *open en onbevooroordeeld luisteren*. Een 'bescheiden luisteren' ook omdat ik dan ga beseffen dat leefwerelden zo fundamenteel verschillend zijn, waardoor mijn goed bedoelde oplossingen altijd vanuit mijn wereld komen en daardoor vaak weinig realistisch en haalbaar zijn voor diegene die in een totaal andere context moet (over)leven.

De kwetsbare leerling of collega zijn **verhaal écht beluisteren**, behoedt mij voor een 'paternalisme' dat te weinig rekening houdt met hun eigen achtergrond en leefwereld, hun schranderheid en oplossingen. Pas als ik zelf eens gekwetst en gekleineerd geweest ben, en weet wat dit voor mijn zelfbeeld betekent, zal ik iets begrijpen van een gekwetste binnenkant van mensen die teveel gekleineerd en gekwetst zijn geweest. En wanneer ik zelf als ouder voel hoe ik bezorgd ben om de toekomst en het geluk van mijn kinderen, kan ik beter de zorg en onmacht van die andere ouder begrijpen. In feite verschillen we allemaal niet zoveel van elkaar. Hoe beter ik de anderen leer kennen, hoe meer ik oog krijg voor hun kracht, hun schoonheid en hun competenties.

Concreet aan de slag met het Emmaüsverhaal

Het Emmaüsverhaal biedt 10 sleutels om sereen met kwetsbaarheid op school om te gaan:

zien - aanspreken - luisteren - confronteren en verhelderen - vrij laten - inzicht krijgen - authentiek zijn - loslaten - motiveren en inspireren - verbonden blijven.

Maak die sleutels concreet in de vakgroep, in een themagroep, in de leerlingenraad ...

Omgaan met kwetsbare leerlingen: een leidraad

Als kwetsbare leerlingen zich in de klas thuis voelen, als ze aan hun trekken komen en merken dat de school oog en oor heeft voor hun noden, wordt hun betrokkenheid en welbevinden bevorderd. Dat hebben ze nodig om te leren. Dat geldt trouwens voor alle leerlingen. Alleen is de 'rugzak' van sommige leerlingen zwaarder om dat te realiseren.

Aanwijzingen voor welbevinden zijn o.a. zichzelf durven zijn, zich thuis voelen, genieten van het leven, vitaliteit uitstralen, innerlijke rust en emotionele veiligheid. Betrokken leerlingen zijn gedreven en geconcentreerd bezig, ze exploreren intens en enthousiast, ze genieten van wat ze doen. Ze gaan op een persoonlijke manier om met uitdagingen, bewegen zich aan de grens van hun mogelijkheden. Kwetsbaarheid kan een kracht worden als leerlingen groeikansen krijgen.

- Zorg dat leerlingen zich veilig voelen in de klasgroep.
- Stimuleer een constructieve positie van kwetsbare leerlingen.
- Bewaak als leerkracht ook je eigen grenzen.
- Speel in op de behoeften van kwetsbare leerlingen.
- Meer dan anderen hebben kwetsbare leerlingen op school behoefte aan

- genegenheid en zorgzame aandacht
- succeservaringen die hen overtuigen dat ze wat kunnen
- veiligheid en structuur als voorwaarde om zich te kunnen ontplooien
- begrip en respect: sommige leerlingen gedragen zich agressief, ongenaakbaar, uitdagend of ongeïnteresseerd op school. Bekijk hen niet als ‘moeilijke leerlingen’, maar als ‘leerlingen die het moeilijk hebben’.

Enkele inspirerende voorbeelden

- **Peergroups** die voor medeleerlingen in staan.
- Een **sterk uitgebouwde leerlingenraad** die activiteiten kan organiseren die een positief schoolklimaat stimuleren, creëren.
- **Klasbezinningen** buiten de school, op een ‘stilte-plek’ om zowel te werken aan je eigen persoonlijke identiteit als de klasidentiteit.

Een inspirerend getuigenis

[Ted Talk van Brené Brown](#) over de kracht van kwetsbaarheid.

DIALOOG

De drie opdrachten van een katholieke dialoogschool

De eerste opdracht is ‘**coördinerend en verbindend**’ en hangt samen met het woord **DIALOOG!**

Het is *noodzakelijk* dat we mensen en scholen samenbrengen, alle krachten en expertise bundelen, niet in verspreide slagorde en verdeeldheid werken.

De tweede opdracht ‘**inspirerend en innoverend**’ hangt samen met het woord **KATHOLIEK!**

Wij kiezen bewust voor een ‘katholieke’ dialoogschool. Elk goed onderwijs gaat in dialoog met de wereld, met alle schoolparticipanten, met de aanwezige diversiteit en uitdagingen die zich aandienen. Maar daarbij kijken we vanuit verschillende tradities en vensters naar de wereld. In het besef dat er dus vele referentiekaders mogelijk zijn, kiezen wij er bewust voor om in die katholieke traditie verder te gaan. Al zal het *relevant* zijn dat we onze eigen inspiratiebronnen herontdekken en vertalen zodat ze ook nieuwe generaties kunnen enthousiasmeren en uitdagen.

De derde opdracht ‘**pedagogisch en kwaliteitsvol**’ hangt samen met het woord **SCHOOL!**

Het is meer dan *wenselijk* dat onze inspiratie consequenties heeft voor de dagelijkse onderwijspraktijk. Onze inspiratie herontdekken kan niet losstaan van wat we voorleven en in de praktijk doen. Het moet er echt toe doen en een verschil maken, het moet als het ware een garantie en toetssteen zijn voor onze kwaliteit.

In dialoog met de Bijbelse traditie

In het Bijbelse verhaal van de onvruchtbare vijgenboom ([Lucas 13, 6-9](#)) pleit de tuinier voor de boom die een ontgoocheling is voor de eigenaar: ‘Heer, laat hem dit jaar nog staan, laat mij eerst de grond er omheen omspitten en er mest op brengen. Misschien draagt hij het volgend jaar vrucht.’

Zoals die tuinman willen wij in een katholieke dialoogschool ook verder kijken dan de fragiliteit van hen met wie wij op weg zijn. Doorheen alle ‘faiblesse’ willen wij de kleine tekenen van ‘promesse’ blijven zien. De beste leerkracht of directeur is misschien wel diegene die de andere laat open bloeien, niet alleen ondanks, maar net dankzij zijn kwetsbaarheid. Vanuit het besef van onze eigen beperktheid ontstaat de ruimte waarin de ander zichzelf mag zijn, niet volmaakt maar gewoon zichzelf.

Enkele reflectievragen

- Hoe bieden wij in onze scholen een veilige omgeving waar aandacht en hoop is voor al wie kwetsbaar zijn?
- Waar is er in onze school een ‘stilteplek’? Een ‘lege ruimte’? Hoe kunnen we hier plaats en tijd voor maken?
- Hebben we een visie rond bezinningsdagen – verdiepingsdagen doorheen het hele curriculum van onze leerlingen?
- Hoe werken we in onze school aan ‘verbindende communicatie’? Is dit zichtbaar, merkbaar, voelbaar in vergaderingen, leerlingenraden, oudercontacten, onder collega’s ...?